

Bestuursakkoord voor de sector primair onderwijs

Definitieve versie 10 juli 2014

Dit bestuursakkoord wordt gesloten tussen:

- De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, handelend als bestuursorgaan, hierna genoemd 'Staatssecretaris van OCW', dan wel 'OCW';
- De PO-Raad, sectororganisatie en belangenbehartiger van schoolbesturen in het primair onderwijs, hierna genoemd de PO-Raad.

De school van 2020

De leerlingen in het primair onderwijs van nu, zijn de burgers die straks de samenleving vorm geven. Hoe de samenleving er over een aantal decennia uitziet, kan niemand voorspellen. Wel weten we dat de huidige trends zullen leiden tot een informatie- en netwerkmaatschappij waar we de jeugd op moeten voorbereiden. De school van 2020 bereidt leerlingen hierop voor:

- de school zorgt voor uitdagend en toekomstgericht onderwijs dat inspeelt op de talenten en leerbehoeften van alle individuele leerlingen.
- de school biedt onderwijs van hoge kwaliteit. Dit begint met de basisvaardigheden die alle leerlingen in alle tijden nodig hebben. Ook is er aandacht voor een brede persoonlijke en maatschappelijke vorming.
- in de school werken teams van leraren, onderwijsondersteunend personeel en schoolleiders die zich individueel en als collectief ontwikkelen in hun professionaliteit. Deze teams maken de school van 2020 mogelijk.
- de school stelt de leerling centraal en draagt bij aan doorgaande leer- en ontwikkelijnen.

De school van 2020 is wel een toekomstperspectief, maar geen uniform beeld. Zo'n diversiteit als de samenleving kent, zo divers zullen de scholen in het primair onderwijs zijn, ieder met een eigen identiteit of onderwijskundige inrichting.

Alle betrokkenen bij het onderwijs – leraren, schoolleiders en schoolbesturen – zijn zich bewust van de hoge eisen die de samenleving aan hen stelt om kwalitatief goed en toekomstgericht onderwijs te bieden. De scholen zijn zich aan het ontwikkelen tot professionele organisaties, waarin teams van goed opgeleide leraren het onderwijs 'maken', goed geleid door bekwame schoolleiders. De schoolbesturen geven door 'goed bestuur' hun verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het onderwijs vorm. Zij stellen heldere kaders, faciliteren de schoolteams en bieden ruimte aan de professionele dialoog in de school. Ook leggen scholen en hun besturen verantwoording af aan ouders, de naaste omgeving en de samenleving.

De weg naar de school van 2020

De school van 2020 kan alleen in een gezamenlijk proces gerealiseerd worden. Hierin werken teams in de scholen samen met hun besturen. Het realiseren van dit toekomstbeeld vraagt om een overheid die niet alleen stuurt via regels en formats, maar die vooral ook ruimte en ondersteuning biedt aan de scholen om dit toekomstbeeld waar te maken. Het vraagt van de PO-Raad om namens de sector een regierol te vervullen om de scholen te enthousiasmeren, te ondersteunen en om netwerken te organiseren waardoor scholen en hun besturen van elkaar kunnen leren.

De sector ziet het als mogelijk en noodzakelijk om een volgende stap te zetten in de verdere ontwikkeling van het onderwijs, waardoor alle leerlingen hun talenten optimaal benutten, alle leraren en schoolleiders continu werken aan hun professionele ontwikkeling en alle scholen een stijgende lijn laten zien.

De afgelopen jaren hebben de scholen in het primair onderwijs hard gewerkt aan verbetering van het onderwijs. Dit heeft zijn vruchten afgeworpen. Ook zijn op veel plekken mooie initiatieven te zien die de weg wijzen naar de school van 2020. Het is zaak een volgende stap te zetten in onderwijsverbetering en om het onderwijs zodanig in te richten dat het leerlingen opleidt die zijn toegerust voor de samenleving van de 21^e eeuw.

Dit bestuursakkoord bouwt voort op de ingeslagen weg van kwaliteitsverbetering van de afgelopen jaren, die ondersteund is door het Bestuursakkoord PO van januari 2012. Met dit akkoord wordt tevens invulling gegeven aan de ambities die zijn geformuleerd in het Regeerakkoord en zijn beschreven in het Nationaal Onderwijsakkoord. Het akkoord sluit aan bij de Lerarenagenda van de minister en staatssecretaris van OCW.

De afspraken in dit akkoord worden ook ingegeven door de Strategische Beleidsagenda van de PO-Raad, 'Om de leerling' (november 2013). In deze beleidsagenda beschrijft de sector welke vier thema's ertoe doen in de verdere ontwikkeling van de sector: innovatie en ICT, kennis en onderzoek, de verbinding met de omgeving van de school en goed bestuur. Deze vier thema's zijn in dit akkoord terug te vinden, als onderdeel van de vervolgstappen die noodzakelijk zijn op weg naar de school van 2020.

Gezien de voorgaande analyse bevat het akkoord de volgende vier actielijnen:

1. Talentontwikkeling door uitdagend onderwijs
2. Een brede aanpak voor duurzame onderwijsverbetering
3. Professionele scholen
4. Doorgaande ontwikkelijnen

Bij alle vier de actielijnen in dit akkoord is de onderwijssector zelf aan zet. Wie zich eigenaar weet van verandering, zal deze verandering met energie inzetten. Het eigenaarschap van de onderwijsontwikkeling ligt bij de teams op scholen, de schoolleiders en de besturen. De afspraken in dit akkoord zijn vooral gericht op het scheppen van kansen en mogelijkheden. Het akkoord is dan ook geen blauwdruk. Het biedt ruimte aan teams, schoolleiders en besturen om verbeteringen te realiseren passend bij hun opvattingen over 'goed onderwijs' en de weg daarheen.

Dit akkoord legt afspraken tot 2020 vast om het aanwezige verbeterpotentieel ten volle te benutten en duurzame kwaliteitsverbetering, gericht op het onderwijs van de toekomst, te realiseren. Hiervoor stelt het kabinet extra middelen beschikbaar. Dit akkoord legt vast welke doelstellingen en ambities met deze middelen worden gerealiseerd, hoe de voortgang wordt gemonitord en op welke wijze kan worden bijgestuurd als dit nodig is.

Lijn 1. Talentontwikkeling door uitdagend onderwijs

Om leerlingen toe te rusten voor de 21^e eeuw is het noodzakelijk nog meer dan nu oog te hebben voor de individuele talenten van iedere leerling. Hiervoor zijn goed opgeleide leraren cruciaal: zij kunnen omgaan met verschillen tussen leerlingen door te differentiëren in de les in instructie en in feedback. ICT kan hierbij ondersteunend werken: digitale leermiddelen maken het steeds meer mogelijk om leerroutes beter aan te passen aan de individuele leerling en voor elke leerling een eigen uitdaging te bieden. Dit geldt bijvoorbeeld voor leerlingen met een leerachterstand, of om leerlingen die extra zorg nodig hebben. Maar ook voor leerlingen die méér kunnen. Het onderwijsaanbod biedt daarbij de brede vorming die recht doet aan de diverse talenten van kinderen. Daarmee draagt onderwijs bij aan brede individuele ontplooiing van elk kind en ontwikkeling van democratisch burgerschap.

1.1 Een doorbraak in het benutten van digitalisering

Door het gebruik van ICT in het onderwijs, goed ingepast in de onderwijskundige visie en uitvoering daarvan, zijn leerlingen meer gemotiveerd, presteren ze beter en leren ze sneller. Dat weten we uit onderzoek. Ook weten we dat ICT de leraar tijd kan besparen en dat leraren en de school de prestaties van leerlingen beter kunnen volgen en hun onderwijs aanpassen aan de vorderingen die leerlingen maken. Dit alles geldt uiteraard alleen wanneer goed ontwikkeld lesmateriaal beschikbaar is, dat gericht wordt ingezet en gedoseerd gebruikt. Vrijwel alle scholen en schoolbesturen zijn zich hiervan bewust en oriënteren zich op het invoeren van meer digitale leermiddelen in het onderwijsproces.¹ Waar scholen al werken met digitale leermiddelen, kent dat verschillende vormen: van 'elke leerling een eigen device' tot het ondersteunen van bijvoorbeeld het schoolvak wereldoriëntatie met de computer.

De wijze waarop digitale leermiddelen in het onderwijs worden ingezet kent dezelfde diversiteit in onderwijskundige inrichting die de sector primair onderwijs kent: meer leraargestuurd dan wel meer uitgaand van de leerprocessen van de leerling. Het is aan de school om eigen keuzes te maken die passen bij het eigen karakter van de school, maar het vergt in alle gevallen langetermijninvesteringen. Ook de omgeving van de school moet klaarstaan om de scholen in staat te stellen digitale leermiddelen op grote schaal in te voeren.

Om een goed aanbod en een goed gebruik van digitale leermiddelen te realiseren is massa nodig, plus een infrastructuur op landelijk niveau. Dan kunnen aanbieders inspelen op de vraag. Om dit proces een impuls te geven is een gezamenlijk Doorbraakproject Onderwijs en ICT ingericht door de ministeries van EZ en OCW en door de PO-Raad en de VO-raad. In dat project worden vragers (schoolbesturen) en aanbieders (educatieve uitgevers, softwareleveranciers, leerlingvolgsystemen, distributeurs) bijeengebracht aan publiek-private tafels.

De PO-Raad heeft op verzoek van zijn leden de regierol op zich genomen ten opzichte van de aanbieders van leermiddelen, de educatieve uitgeverijen. Om tot vraagsturing te komen in een markt die tot dusver aanbod gestuurd is, heeft de PO-Raad een sectoraal leermiddelenbeleid ontwikkeld, dat als een soort 'programma van eisen' aan de educatieve uitgevers is voorgelegd. Hierin vraagt de sector om leermateriaal dat meer maatwerk in de scholen mogelijk maakt: er zouden meer *kernmethoden* moeten komen, waarbij de scholen kunnen kiezen uit aanvullende materialen om aan specifieke wensen van specifieke groepen leerlingen tegemoet te komen. De PO-Raad heeft deze wens, samen met de VO-raad, bij de educatieve uitgevers neergelegd.

Het Doorbraakproject heeft aandacht voor de noodzakelijke randvoorwaarden. Hierbij gaat het om aspecten als: digitaal leermateriaal en de toegang daartoe, inzicht en informatie, infrastructuur en connectiviteit, privacybescherming en prijsmodellen. Namens de sector zal de PO-Raad in het vervolg de regierol vervullen bij het realiseren van randvoorwaarden en centrale voorzieningen, en afspraken maken met daarbij betrokken (markt)partijen. Het gaat hierbij onder meer om standaarden voor metadaten, overdracht en uitwisselen van het onderwijskundig rapport, generieke afspraken met betrekking tot privacy en toegang tot het realiseren en in stand houden van sectorale voorzieningen.

¹ Uit de Vier in Balans Monitor 2013 blijkt dat 80% van de leraren en 90% van de schoolleiders in het PO en VO van mening zijn dat de inzet van ICT leidt tot beter inzicht in de prestaties van leerlingen. Ruim de helft van de leraren geeft aan dat door gebruik van ICT leerlingen betere resultaten behalen. (Vier in balans monitor 2013; De laatste stand van zaken van ICT en onderwijs, Kennisnet 2013.)

De vraag hoe de vraagkant bij schoolbesturen versterkt kan worden om de noodzakelijke massa te maken, is hier nadrukkelijk aan de orde. ICT-toepassingen vergen investeringen op de lange termijn. De uitgaven voor schoolboeken die de scholen in de afgelopen jaren hebben gedaan, kennen een afschrijvingstermijn van tien jaar. Scholen die op dit moment de overstap willen maken van analoog naar digitaal hebben de eerste jaren te maken met afschrijvingskosten op de schoolboeken, terwijl er tegelijkertijd geïnvesteerd wordt in ICT. Ook moet er bij een grootschaliger gebruik van ICT geïnvesteerd worden om de randvoorwaarden op schoolniveau op orde te krijgen. Binnen het Doorbraakproject Onderwijs en ICT wordt gezocht naar oplossingen voor dit probleem. Een mogelijke oplossing is het creëren van een investeringsfonds waaruit schoolbesturen tegen gunstige voorwaarden kunnen lenen om de noodzakelijke investeringen mogelijk te maken. Dit kan de vorm hebben van een revolverend fonds waar schoolbesturen desgewenst aan deelnemen.

Gezien het feit dat zo veel partijen op dit moment in beweging zijn op het gebied van ICT en onderwijs en gezien de financiële middelen die gepaard gaan met dit akkoord, lijkt dit hét moment om tot een doorbraak in het primair onderwijs te komen. Schoolbesturen kunnen dit moment aangrijpen om tot afgewogen investeringsplannen te komen, gebaseerd op de visie van hun scholen op de wijze waarop ze hun onderwijs met behulp van ICT willen inrichten.² Het gaat dan niet alleen om het aanschaffen van apparatuur en het verbeteren van ICT-verbindingen, maar ook om het stimuleren van een doeltreffend gebruik ervan door de professionalisering van leerkrachten. De PO-Raad zal hen daarbij in samenwerking met Kennisnet ondersteunen.

De PO-Raad en OCW komen de volgende doelstellingen overeen:

- In 2015 hebben de schoolbesturen een implementatie- en investeringsplan voor onderwijs en ICT, gebaseerd op hun visie op onderwijs.
- 90% van de scholen gebruikt in 2020 dagelijks digitaal leermateriaal in het primair proces.
- Daartoe hebben de leraren voldoende ICT-basisvaardigheden en zetten ze deze in hun lespraktijk in.

En maken daartoe de volgende afspraken:

OCW en de PO-Raad dragen er zorg voor dat de randvoorwaarden op sectorniveau op orde zijn:

- OCW stelt middelen beschikbaar via de prestatiebox, zodat scholen kunnen investeren in ICT.
- OCW en de PO-Raad verkennen binnen het doorbraakproject Onderwijs en ICT de mogelijkheid van een (revolverend) investeringsfonds voor investeringen in ICT.
- De PO-Raad heeft de regie namens de sector bij het realiseren van randvoorwaarden en centrale voorzieningen, en maakt afspraken met daarbij betrokken (markt)partijen.
- De PO-Raad heeft de regie bij het ontwerpen van standaarden voor het metadateren van digitaal lesmateriaal, te beginnen met taal en rekenen.
- De PO-Raad ondersteunt (i.s.m. Kennisnet) de schoolbesturen bij het formuleren van investerings- en implementatieplannen.
- De PO-Raad onderzoekt mogelijkheden voor een gezamenlijke inkoop van digitale leermiddelen en/of devices.

1.2 Talentontwikkeling voor elk kind

Alle scholen in het primair onderwijs hebben de laatste jaren gewerkt aan vormen van adaptief onderwijs; in meerdere of mindere mate hebben ze hun onderwijs aangepast aan de verschillen tussen leerlingen. Speciale scholen voor basisonderwijs en scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs hebben hier grote slagen in gemaakt, onder andere door het formuleren van individuele ontwikkelingsperspectieven voor de leerlingen. Het reguliere basisonderwijs heeft zich de afgelopen jaren toegelegd op kinderen met leerachterstanden en heeft daar goede resultaten behaald. Uit het Onderwijsverslag 2014 blijkt dat er met name 'aan de bovenkant' nog veel winst te behalen valt. Nu signaleert 46% van de scholen leerlingen met toptalenten.

Toptalenten uitdagen

Toptalenten die niet worden uitgedaagd, raken hun motivatie kwijt en gaan onderpresteren. Het gaat hier niet alleen om taal- en rekentalent, maar ook om creatieve, sociale, onderzoekende en praktische vaardigheden. Als een leerling met bijzonder talent op tijd wordt gesignaleerd en

² Zie ook de 4 in Balans Monitor van Kennisnet

erkend, kan het onderwijs zich aanpassen. Dit vraagt om meer flexibiliteit in de organisatie van het onderwijs. Ook bij de overgang naar het voortgezet onderwijs is aandacht voor deze leerlingen van belang. Een ontwikkelingsvoorsprong moet ook op de middelbare school gezien en verder gestimuleerd worden.

Passend onderwijs structureel inbedden in de scholen

Alle schoolbesturen hebben geïnvesteerd in de totstandkoming van de samenwerkingsverbanden passend onderwijs. Het juridische en financiële kader van passend onderwijs is inmiddels gereed. De scholen gaan met ingang van 2014-2015 passend onderwijs in de praktijk invoeren, op basis van de ondersteuningsplannen die de samenwerkingsverbanden hebben opgesteld. Uiteindelijk wordt het uitgangspunt van passend onderwijs: een reguliere school waar het kan, en speciaal onderwijs waar nodig. Zo kunnen de basisscholen hun maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen voor de kinderen uit hun omgeving: het basisonderwijs in ons land is bij uitstek kindnabij georganiseerd – in de wijk, in het dorp, in de gemeenschap.

Het is voor het slagen van passend onderwijs van groot belang dat leraren beschikken over differentiatievaardigheden om de les te kunnen afstemmen op de verschillen in ontwikkeling tussen leerlingen (zie hiervoor de afspraken in lijn 3).

Voorkomen zittenblijven

Vergeleken met andere landen is het percentage zittenblijvers in Nederland erg hoog (3% van de leerlingen per jaar, met name in de onderbouw). Onderzoek toont echter aan dat zittenblijven lang niet altijd effectief is om de leerresultaten van de leerling te verbeteren. Er zijn ook andere wegen om de leerling een leerachterstand te laten overbruggen. Ook hier kunnen digitale leermiddelen het makkelijker maken dat leerlingen een eigen leerroute doorlopen. Intensivering en verlenging van de reguliere onderwijstijd helpt en kan zorgen voor een betere aansluiting op de vervolgopleiding. Voorbeelden hiervan zijn vormen van extra onderwijstijd, zoals schakelklassen en zomerscholen.

De PO-Raad en OCW komen de volgende doelstellingen overeen:

- Alle scholen herkennen toptalenten en bieden hen een uitdagend onderwijsaanbod.
- Voor elke leerling wordt een passend onderwijsaanbod gerealiseerd.
- Geen kind zit langer thuis dan drie maanden als gevolg van het ontbreken van een passend onderwijsaanbod.
- Het percentage zittenblijvers in de basisschoolperiode is in 2020 teruggebracht van 3% naar 2% per jaar, met name door het verlagen van het aantal zittenblijvers in de onderbouw.

En maken daartoe de volgende afspraken:

- De PO-Raad stimuleert scholen om gebruik te maken van de bestaande signaleringsinstrumenten voor herkenning van talenten (bij het jonge kind).
- OCW wijzigt de AmvB Besluit Bekwaamheidseisen Onderwijspersoneel per 1 augustus 2016, zodat leraren met een (vak)bevoegdheid voor het voortgezet onderwijs in het primair onderwijs kunnen worden ingezet als specialisten, ter verrijking van het onderwijs.
- De PO-Raad blijft de samenwerkingsverbanden passend onderwijs ondersteunen, zodat ze goed functioneren.
- De PO-Raad ondersteunt en stimuleert samenwerkingsverbanden om concrete afspraken te maken met gemeenten over de zorg aan leerlingen die verder gaat dan de onderwijssteuning (zorg voor jeugd, WMO, WLZ).
- OCW en de PO-Raad voeren, samen met de VO-raad, VNG en VWS, de 'gezamenlijke werkagenda verbinding passend onderwijs en zorg voor jeugd 2015-2018' uit.
- OCW en de PO-Raad laten een besliswijzer voor zittenblijven ontwikkelen en verspreiden goede voorbeelden over alternatieve vormen van ondersteuning bij een leerachterstand, zoals schakelklassen en zomerscholen.

1.3 Een brede vorming voor alle leerlingen

Onderwijs is meer dan taal en rekenen. De scholen dragen zorg voor de brede ontwikkeling van leerlingen: alle leerlingen moeten zich op cognitief, sociaal-emotioneel, cultureel en motorisch gebied optimaal kunnen ontplooiën.

De school is de plek waar kinderen zich samen kunnen ontwikkelen. Daar leren ze respectvol omgaan met elkaar en met de omgeving, samen conflicten oplossen, reflecteren op democratie en mensen (kinder-)rechten. De school als pedagogische gemeenschap is van onschatbare waarde voor de samenleving.

Veel scholen hebben de afgelopen periode gewerkt aan vernieuwing van onderwijsinhoud om de brede vorming van alle leerlingen vorm te geven. Scholen leggen hun eigen accenten. Er zijn bijvoorbeeld goede initiatieven op het gebied van burgerschap, cultuur- en techniekonderwijs en er zijn meer scholen met een 'gezond schoolplein'.

Om deze brede vorming van alle leerlingen te bevorderen wordt in dit akkoord, naast taal en rekenen, de komende periode ook ingezet op techniekonderwijs en cultuureducatie.

Techniekonderwijs

Met het oog op het groeiende tekort aan bèta-technici en het belang hiervan voor de Nederlandse samenleving en economie is extra aandacht nodig voor aantrekkelijk en kwalitatief hoogwaardig techniekonderwijs. Een rijk aanbod in wetenschap en technologie op school stimuleert daarnaast een onderzoekende houding van leerlingen. Digitale leermiddelen bieden bij uitstek de mogelijkheid voor leerlingen om onderzoekend en ontdekkend te leren, waardoor zij ook leren hun creativiteit aan te wenden om problemen op te lossen.

Over techniekonderwijs en het onderzoekend en ontdekkend leren van leerlingen zijn het afgelopen jaar door overheid, onderwijs en werkgevers in de technische sector afspraken gemaakt in het Techniekpact.

Cultuureducatie

In 2012 is het programma *Cultuureducatie met kwaliteit* gestart. Dit programma stelt zich ten doel de kwaliteit van het cultuuronderwijs te bevorderen en creativiteit bij leerlingen aan te wakkeren. Het richt zich onder meer op het concreet versterken van deskundigheid van leerkrachten, een doorlopende leerlijn en de samenwerking tussen scholen en culturele instellingen. Tevens zijn er in het *Bestuurlijk kader Cultuur en Onderwijs* afspraken gemaakt om de cultuureducatie te versterken, voortbouwend op het kwaliteitsprogramma.

De PO-Raad en OCW komen de volgende doelstellingen overeen:

Met het oog op de brede vorming van de leerling:

- bevorderen scholen het onderzoekend leren van leerlingen, onder andere door een aanbod op het gebied van 'wetenschap en technologie', zoals afgesproken is in het Techniekpact.
- en verbeteren scholen de kwaliteit van cultuureducatie door uitvoering van het programma *Cultuureducatie met kwaliteit* en het uitvoeren van afspraken uit het *Bestuurlijk kader Cultuur en Onderwijs*.

En maken daartoe de volgende afspraken:

- Om de sector in staat te stellen de ontwikkeling van de brede kwaliteit op sectorniveau zichtbaar te maken, starten OCW en de PO-Raad een gezamenlijk proces om deze in beeld te brengen.
- OCW geeft opdracht aan het Platform Bèta Techniek voor een actieplan om het behalen van de ambities uit het Techniekpact te bevorderen. De PO-Raad stimuleert dat schoolbesturen en scholen gebruikmaken van regionale ondersteuning.

1.4 Een toekomstgericht onderwijsaanbod

De kerndoelen bieden de kaders voor het onderwijs aan onze leerlingen. Zij beschrijven wat de school kinderen moet aanbieden om te kunnen functioneren in de maatschappij en bieden scholen tegelijkertijd ruimte om hun eigen keuzes te maken.

Veranderingen in de samenleving maken het noodzakelijk regelmatig opnieuw te bezien of de kerndoelen nog steeds de belangrijkste elementen bevatten. Gedacht kan worden aan de ICT-vaardigheden die noodzakelijk zijn om te kunnen participeren in de samenleving van nu. Er komt daarnaast steeds meer onderzoek beschikbaar naar bepaalde typen vaardigheden die van belang zijn in de samenleving van morgen (veerkracht, initiatief, zelfstandigheid, creativiteit). Deze vaardigheden zijn niet nieuw, maar het belang ervan neemt toe.

Op weg naar de school van 2020 is een herbezinning op de huidige kerndoelen van belang. Indien veranderende omstandigheden in de toekomst wederom om een herijking vragen, moet een transparant proces worden ingericht met het oog op rust en zekerheid voor leraren en scholen. Per periode moet duidelijk zijn wat van het onderwijs wordt verwacht en wat de sector moet doen, en politiek en overheid weten zich daaraan gebonden voor die periode.

De PO-Raad en OCW maken de volgende afspraken:

- Er komt een verkenning naar herijking van de kerndoelen door onafhankelijke deskundigen, waardoor een toekomstgericht en samenhangend onderwijsaanbod gewaarborgd wordt.
- OCW en de PO-Raad onderzoeken op welke wijze een evenwichtig systeem ingericht kan worden voor een structurele periodieke reflectie op het onderwijsaanbod.

Lijn 2. Een brede aanpak voor duurzame onderwijsverbetering

De afgelopen jaren hebben alle scholen de resultaten van hun onderwijs in kaart gebracht. Het analyseren van de opbrengsten heeft geleid tot nieuwe inzichten en tot snelle kwaliteitsverbeteringen. Dat de kwaliteit van het onderwijs is verbeterd, blijkt uit het feit dat het aantal zeer zwakke basisscholen is teruggebracht van 96 (januari 2010) naar 18 (maart 2014), met behulp van ondersteuning vanuit het programma Goed Worden en Goed Blijven. Ook het aantal zwakke scholen is sterk afgenomen. De speciale scholen voor basisonderwijs en het speciaal onderwijs hebben het afgelopen jaar een spectaculaire verbetering laten zien.³ De verantwoordelijkheid die het schoolbestuur nam voor de verbetering van de kwaliteit bleek daarbij van groot belang.⁴

2.1 Het verbeterpotentieel van de scholen

Het Onderwijsverslag laat zien dat scholen en besturen de informatie over de kwaliteit van hun onderwijs en hun organisatie steeds beter in beeld hebben. Een deel van de schoolbesturen gaat verder dan een analyse van de opbrengsten. Zij hebben bijvoorbeeld een eigen intern kwaliteitssysteem ontwikkeld, waarbij kritische vrienden worden opgeleid en ingezet in interne audits. Hierbij worden ook schoolleiders en leraren betrokken.

De verbeterslag is veelal beperkt gebleven tot de 'onderkant', terwijl de ontwikkeling in de volle breedte achterblijft. Met name de kwaliteitsontwikkeling van scholen die voldoende presteren maar beter zullen kunnen, blijft achter bij de verwachtingen. Ook leerlingen die bovengemiddeld scoren presteren nu niet op eenzelfde niveau als vergelijkbare leerlingen in het buitenland.⁵ Dit sluit aan bij de ervaring van schoolleiders en schoolbesturen die aangeven dat een goede analyse en evaluatie van het onderwijs niet vanzelfsprekend leidt tot kwaliteitsverbetering. Daar blijkt meer voor nodig.

OCW en de PO-Raad hebben geanalyseerd welke factoren ertoe doen bij een brede en duurzame onderwijsverbetering. De conclusie is dat drie factoren het verschil maken:

- of scholen en hun bestuur werken met een planmatige cyclus van kwaliteitszorg,
- het systematisch organiseren van een 'kritische vriend' van binnen of buiten de instelling,
- een goed personeelsbeleid waarbij alle leraren en schoolleiders zich professioneel kunnen ontwikkelen.

Deze drie factoren spreken het verbeterpotentieel aan. Op basis van deze analyse maken OCW en de PO-Raad afspraken over een gerichte verbeteraanpak die is gericht op alle scholen en alle schoolbesturen. Doel hiervan is een daadwerkelijke verbetering van het onderwijs voor alle leerlingen.

2.2 Een sectorbrede verbeteraanpak

OCW en de PO-Raad kiezen voor een sectorbrede aanpak die zich niet alleen richt op de onderkant, maar op alle scholen en alle schoolbesturen. Belangrijk element hierin is een planmatige cyclus van kwaliteitszorg.

De aanpak is erop gericht om schoolbesturen te ondersteunen om, uitgaande van een goede zelfevaluatie van hun scholen, gerichte verbeteracties te kiezen (op basis van 'wat werkt') en om vervolgens de effectiviteit van die verbeteracties samen met de scholen te evalueren. Ook leggen schoolbesturen de koppeling tussen hun ambities op het gebied van onderwijs, het personeelsbeleid en het financieel beleid. In de verbeteraanpak zullen schoolbesturen in bijvoorbeeld lerende netwerken van elkaar leren (elkaars 'kritische vrienden' zijn). Om te zorgen dat de verbeteracties ook daadwerkelijk leiden tot beter onderwijs in de klas, maken ook de schoolleiders onderdeel uit van de verbeteraanpak (zie ook lijn 3). In de verbeteraanpak op bestuursniveau wordt nadrukkelijk aansluiting gezocht bij de verbetercyclus en eventueel lopende verbetertrajecten op schoolniveau, waaronder die van School aan Zet en LeerKracht.

³ Onderwijsverslag 2012/2013 p.6

⁴ Onderwijsverslag 2012/2013 p.150

⁵ In Nederland zijn er nauwelijks zwak presterende leerlingen maar er zijn ook relatief weinig excellerende leerlingen. (Meelissen e.a. (2012) PIRLS- en TIMSS-2011. Trends in leerprestaties in Lezen, Rekenen en Natuuronderwijs. Nijmegen: Radboud Universiteit, Enschede: Universiteit Twente)

Het is van belang dat schoolbesturen de kwaliteit van hun scholen kunnen laten zien en ook de aanpak om die kwaliteit verder te brengen. Naar verwachting zal de Inspectie van het Onderwijs als onderdeel van het gedifferentieerd toezicht op termijn de resultaten van de kwaliteitszorg als verantwoording accepteren. Proportioneel toezicht kan op deze wijze gestalte krijgen, met als resultaat meer ruimte en minder toezichtlast voor scholen.

Van scholen die onvoldoende kwaliteit realiseren, wordt verwacht dat zij alles op alles zetten om te zorgen dat de leerlingen op deze scholen het onderwijs krijgen met de kwaliteit die ze verdienen. De afgelopen periode is het aantal (zeer) zwakke scholen sterk teruggebracht. Omdat dit succes te danken is aan de combinatie van het aanspreken van besturen en hun scholen op hun resultaten en een intensieve ondersteuning bij het verbeteren van de kwaliteit, wordt dit ondersteuningsaanbod voortgezet en uitgebreid.

Dit sectorakkoord ondersteunt de brede beweging naar verbetering van de onderwijskwaliteit. Daarvoor is het essentieel dat de activiteiten op schoolniveau en op bestuursniveau op elkaar aansluiten.

De PO-Raad en OCW komen de volgende doelstellingen overeen:

- Scholen en besturen werken in 2017 met een planmatige cyclus van kwaliteitszorg, op basis van een jaarlijkse zelfevaluatie.
- In 2017 voldoen alle scholen aan de minimumnormen voor kwaliteit. Scholen die toch onder de minimumnormen zakken ((zeer) zwakke scholen), verbeteren zich binnen een schooljaar.
- In 2017 nemen alle (zeer) zwakke scholen deel aan een intensief verbeterprogramma (Goed Worden en Goed Blijven).
- Voor scholen met het predicaat 'basisarrangement' die over veel verbeterpotentieel beschikken, start in 2015 een pilot met 100 scholen. De scholen die deelnemen aan deze pilot kunnen gebruikmaken van een effectief verbeterprogramma.

En spreken daartoe het volgende af:

- De PO-Raad voert een programma uit om schoolbesturen te ondersteunen in het werken met een planmatige cyclus van kwaliteitszorg, op basis van een jaarlijkse zelfevaluatie. Belangrijk onderdeel van het programma is dat schoolbesturen leren van elkaar, bijvoorbeeld in lerende netwerken.
- Omdat in de cyclus van kwaliteitszorg de analyse en de evaluatie van data essentieel is, onderzoeken de PO-Raad en OCW/DUO op welke wijze de beschikbaarheid en het gebruik van kwaliteitsinformatie goed kan aansluiten bij de verbeteraanpak.
- De PO-Raad zet de aanpak voor zeer zwakke scholen (Goed Worden en Goed Blijven) voort en breidt dit uit naar zwakke scholen. De activiteiten en inspanningen zijn erop gericht dat alle zwakke en zeer zwakke scholen hieraan deelnemen.
- Wanneer het gedifferentieerd toezicht is ingevoerd maken de PO-Raad en OCW nadere afspraken over het realiseren van groei van het aantal scholen in de categorie goed. Op basis van de uitkomsten van de pilot voor scholen met verbeterpotentieel in 2015 wordt in 2016 een ondersteuningsaanpak gerealiseerd voor de groep scholen met verbeterpotentieel. Deze aanpak heeft tot doel dat de betreffende scholen zich binnen drie jaar verbeteren. Aan de aanpak kunnen per jaar 250 scholen deelnemen.
- De programmering van School aan Zet waarin 2000 po-scholen werken aan kwaliteitsverbetering loopt tot en met 2015. De programmering richt zich op schoolniveau en sluit aan bij de nieuwe verbeteraanpak op bestuursniveau van de PO-Raad.

2.3 Goed bestuur

De kwaliteit van het bestuurlijk handelen is een belangrijke sleutel tot duurzaam goed onderwijs. De hiervoor beschreven verbeteraanpak helpt de schoolbesturen om een cyclus van kwaliteitszorg te implementeren in hun organisatie. In deze aanpak ondersteunen zij elkaar om de verantwoordelijkheid te nemen voor de kwaliteit van hun scholen.

De professionaliteit van schoolbesturen is de afgelopen tijd sterk gegroeid. Door de invoering van de lumpsumfinanciering in 2006 en de Wet Goed bestuur in 2010 hebben de schoolbesturen veel verantwoordelijkheid gekregen en wordt transparantie en verantwoording gevraagd. In 2010 heeft de Algemene Ledenvergadering van de PO-Raad de Code Goed Bestuur in het primair onderwijs vastgesteld. Deze Code heeft aanvankelijk vooral gewerkt als ontwikkelinstrument. Ook is er een systematiek voor collegiale visitatie ontwikkeld, waaraan door circa 40 besturen is meegedaan.

De sector po heeft onlangs enkele volgende stappen gezet die bekrachtigd zijn door de Algemene Ledenvergadering van juni 2014. Ten eerste is besloten dat de noodzaak van permanente professionalisering van het bestuur wordt opgenomen in de Code Goed Bestuur po. De term 'maatschappelijke opdracht', waarover nu in de Code wordt gesproken, wordt geconcretiseerd in de terminologie van de commissie Meurs (bestuurlijke taak, bestuurlijk vermogen, bestuurlijke opgave). Hiermee wordt gehoor gegeven aan de adviezen van een externe adviescommissie onder voorzitterschap van prof. dr. P.L. Meurs. De commissie adviseert elk bestuur om een eigen professionaliseringsagenda op te stellen, waarin het bestuur zijn bestuurlijke opgave beschrijft en tevens aangeeft of zijn bestuurlijk vermogen voldoende is om de bestuurlijke opgave te volbrengen. Een helder geformuleerde bestuurlijke opgave kan ook een centraal ijkpunt zijn in het gesprek tussen het bestuur en de intern toezichthouder. De PO-Raad zal zijn leden desgewenst ondersteunen bij het formuleren van hun professionaliseringsagenda.

Ook heeft de Algemene Ledenvergadering van de PO-Raad in juni 2014 het besluit genomen een monitorcommissie in te stellen die op sectorniveau monitort hoe de professionalisering van het bestuur in het po zich ontwikkelt en hoe het gaat met de naleving van de Code binnen de sector.

Ten derde zal de PO-Raad het visitatiestelsel binnen de sector doorontwikkelen. Het visitatiestelsel dat de afgelopen drie jaar is ontwikkeld en vooral gericht is op leren van collega's, wordt doorontwikkeld naar een minder vrijblijvend systeem, waarbij collega's zowel elkaar de spiegel voorhouden als elkaar kunnen aanspreken.

De sector is zelf in beweging waar het gaat om de professionalisering van het bestuur. Tegelijkertijd is het van belang dat schoolbesturen de mogelijkheden en de ruimte hebben om hun organisatie aan te sturen en om integrale keuzes te maken. Goed bestuur gericht op onderwijskwaliteit omvat ook financieel management en HRM-beleid waar professioneel verzuim- en vervangingsbeleid een integraal onderdeel van is. Een vereenvoudigd bekostigingsmodel met voorspelbare uitkomsten en afschaffing van de verplichte aansluiting bij het Vervangingsfonds dragen hieraan bij. Daarnaast is het wenselijk de regeldruk en administratieve lasten van scholen en besturen te verminderen, zoals afgesproken in het NOA.

In een groot deel van de sector po is sprake van kleinschalig bestuur. De ondersteuning van het bestuur is dan vaak gering, waardoor het een grote uitdaging is om te voldoen aan de eisen van professioneel bestuur. De PO-Raad zal de sector ondersteuning bieden bij het zoeken naar organisatorische vormen die bij kleinschaligheid professioneel bestuur mogelijk maken. Waar kleinere schoolbesturen willen fuseren om professionalisering van hun bestuur mogelijk te maken kan de fusietoets op dit moment een belemmering vormen. In 2015 vindt er een evaluatie plaats van de Wet Fusietoets. Daarbij wordt ook dit aspect meegenomen. Daarnaast zal OCW de administratieve lasten verminderen door de Regeldrukagenda uit te voeren waartoe in het Nationaal Onderwijsakkoord is besloten.

De PO-Raad en OCW komen de volgende doelstellingen overeen:

- In 2017 leven alle schoolbesturen in het po de Code Goed Bestuur po na. Dit wordt door een monitorcommissie gevolgd die door de PO-Raad wordt ingesteld.
- De PO-Raad ontwikkelt het visitatiestelsel door naar een systeem waarin schoolbesturen elkaar aanspreken.
- De besturen voeren in 2017 integraal beleid, waarin ze sturen op onderwijskwaliteit en waar ze het financieel management en het HRM-beleid op afstemmen.
- De bestuurders en intern toezichthouders zijn in 2017 toegerust voor hun rol binnen de schoolorganisatie en samenwerkingsverbanden passend onderwijs en hebben een heldere onderlinge rolverdeling.

En spreken daartoe het volgende af:

- De PO-Raad organiseert een systeem van bestuurlijke visitaties waar op termijn alle schoolbesturen eens per 4 jaar aan deelnemen.
- De PO-Raad ontwikkelt activiteiten gericht op professionalisering van bestuurders en, samen met de VTOI, activiteiten gericht op professionalisering van intern toezichthouders.
- OCW komt met een plan waarmee de verplichte aansluiting bij het VF wordt afgeschaft en werkgevers volledig verantwoordelijk zijn voor de kosten van ziekteverzuim. In dat plan kan een alternatief worden opgenomen voor risicoverevening, op basis van vrijwilligheid.
- OCW en de PO-Raad voeren een verkenning uit naar vereenvoudiging van de bekostigingssystematiek voor het basisonderwijs. OCW en de PO-Raad verkennen hoe een transparant, eenvoudig en voorspelbaar bekostigingsmodel eruit kan zien. Deze verkenning leidt tot een plan van aanpak voor een gedragen variant van gemoderniseerde bekostiging in 2020.
- De PO-Raad biedt de sector ondersteuning bij het zoeken naar organisatorische vormen die bij kleinschaligheid professioneel bestuur mogelijk maken.
- OCW evalueert in 2015 de Wet Fusietoets. Bij deze evaluatie wordt onder meer meegenomen in hoeverre kleine besturen in staat blijken om hun ondersteuning goed te organiseren.
- OCW vermindert de administratieve lasten van scholen en besturen door uitvoering van de Regeldrukagenda.

2.4 Sturingsinformatie en transparantie

De schoolbesturen in het primair onderwijs willen graag de verantwoordelijkheid nemen – en ook verantwoording afleggen. Dat zijn twee kanten van één medaille.

Om verantwoordelijkheid te nemen hebben de schoolbesturen sturingsinformatie nodig. Om verantwoording af te leggen hebben de besturen een verantwoordingsinstrument nodig. Hiertoe ontwikkelt de PO-Raad onder meer Vensters PO, in nauwe samenspraak met schoolbesturen en scholen. Vensters PO draagt beide doelen in zich. Het uitgangspunt van Vensters is het meervoudig gebruik van informatie: informatie die beschikbaar is bij DUO wordt teruggegeven aan de scholen en besturen ten behoeve van de eigen beleidsvorming en inzichtelijk gemaakt voor derden in het kader van transparantie. Nog niet alle informatie van DUO wordt teruggegeven, waaronder de bekostigingsinformatie. De komende periode heeft dit prioriteit.

Een groot deel van de centraal beschikbare (prestatie)gegevens is inmiddels via Vensters gepubliceerd. Decentrale indicatoren, die relevante aspecten van de brede schoolkwaliteit zichtbaar maken en door de scholen zelf moeten worden verzameld, zijn in ontwikkeling. Dit zijn indicatoren die een breder kwaliteitsbegrip laten zien van de school, zoals het profiel van de school, de organisatie van het onderwijs, het schoolondersteuningsprofiel, ouders en school en tevredenheidsonderzoeken onder personeel en ouders/leerlingen. Een deel hiervan wordt in het voorjaar van 2014 gepubliceerd. In september 2015 wordt het ontwikkelproject Vensters PO afgerond en komt het in de beheersfase. Dan worden ook de gegevens van Vensters PO in de vorm van 'open data' beschikbaar gesteld.

Een belangrijke doelgroep van de in Vensters gepresenteerde data zijn ouders. De gegevens in Vensters helpen hen om een goede schoolkeuze te maken, of om met hun school in dialoog te gaan over het beleid van de school. De gegevens in Vensters worden daarom voor ouders aantrekkelijk en toegankelijk gepresenteerd in een venster voor ouders.

Zowel door middel van Vensters PO als via andere communicatiemiddelen (eigen website, jaarverslag, nieuwsbrieven) maken schoolbesturen aan hun omgeving duidelijk wat hun visie op

onderwijs is en welke resultaten zij behalen. Dit is nodig omdat scholen en besturen alleen in dialoog met hun omgeving de stap van goed naar beter onderwijs kunnen maken. Daarbij is er niet alleen aandacht voor onderwijsresultaten, zoals de opbrengsten op taal en rekenen, maar ook voor de brede onderwijskwaliteit. Ouders zijn ook geïnteresseerd in het pedagogisch klimaat, in de sociale veiligheid, in de wijze waarop de school omgaat met sociale media, enzovoort. Onderwijs is teamwork, met nauwe betrokkenheid van ouders en de lokale omgeving van de school.

De PO-Raad en OCW komen de volgende doelstellingen overeen:

- De PO-sector neemt verantwoordelijkheid voor een relevant, compleet en gebruiksvriendelijk Vensters Primair Onderwijs, ook met het oog op de eigen beleidsvorming van de schoolbesturen.
- Alle scholen zijn transparant door middel van Vensters PO. Zij plaatsen de indicatoren met eigen toelichtingen zoveel mogelijk in hun lokale context.

En spreken daartoe het volgende af:

- Vensters is compleet: alle scholen presenteren in 2017 een samenhangende set van centrale en decentrale indicatoren die in samenspraak met OCW en (vertegenwoordigers van) belanghebbenden is vastgesteld. Elke school plaatst de uitkomsten met een eigen toelichting in de lokale context.
- OCW/DUO koppelt waar mogelijk beschikbare informatie, waaronder de bekostigingsinformatie, terug aan de schoolbesturen.
- Vensters is relevant en gebruiksvriendelijk: in 2015 voert de PO-Raad in overleg met OCW een onderzoek uit onder ouders en andere stakeholders naar de bekendheid, relevantie en gebruiksvriendelijkheid van Vensters PO.
- De PO-Raad stelt in 2015, mede op basis van de uitkomsten van het onderzoek onder ouders en belanghebbenden, een doorontwikkelplan Vensters PO op voor de periode 2016-2020. In dit plan wordt ook de inhoudelijke doorontwikkeling uitgewerkt. Daarin wordt o.a. het opnemen van een 'bestuursvenster' verkend.

Lijn 3. Professionele scholen

Leerlingen, ouders, leraren, schoolleiders en besturen vormen samen de scholen. De kwaliteit van het onderwijs is afhankelijk van de inzet en vaardigheden van al deze betrokkenen, waarbij de kwaliteit van de leraar van doorslaggevend belang is. Een stimulerende werkomgeving waar professionele ontwikkeling prioriteit heeft, draagt bij aan de kwaliteit van leraren. En diversiteit in het onderwijsteam helpt bij het maximaal benutten van de capaciteiten en kwaliteiten van teamleden. Dat vraagt het nodige van schoolleiders, maar ook van het schoolbestuur in het kader van HRM-beleid.

3.1 Versterken van de didactische vaardigheden van leraren

Het beroep van leraar is een mooi beroep, maar ook een complex beroep. Jongeren die kiezen voor de pabo, kiezen ook bewust voor het leraarsberoep. In het primair onderwijs staan zo'n 170.000 leraren voor de klas om hun leerlingen de bagage mee te geven die hen verder kan brengen in hun leven. De leraar doet ertoe en ook de kwaliteit van de leraar maakt voor de kinderen het verschil. Voortdurende en gerichte professionalisering door elke leraar is noodzakelijk om toekomstbestendig onderwijs en de school als inspirerende leeromgeving voor leerlingen adequaat vorm te kunnen geven.

Wat betreft de kwaliteit van de leraar maakt de Inspectie van het Onderwijs onderscheid tussen basisvaardigheden (inmiddels vervangen door algemeen didactische vaardigheden) en complexe vaardigheden (inmiddels vervangen door de differentiatievaardigheden). In het Onderwijsverslag van 2013 is aangegeven dat 86% van de leraren in het primair onderwijs de basisvaardigheden beheerst: deze leraren leggen duidelijk uit, zorgen voor een taakgerichte sfeer in de klas en betrekken leerlingen actief bij de les. Slechts 37%⁶ van de leraren beschikt over alle complexe vaardigheden.⁷

Omdat differentiatievaardigheden essentieel zijn voor onderwijs dat recht doet aan elk kind, is het beheersen van deze vaardigheden door alle leraren een basisvoorwaarde. De Inspectie geeft in het Onderwijsverslag aan dat er een directe relatie is tussen het beheersen van differentiatievaardigheden en de onderwijskwaliteit: leerlingen van leraren die beschikken over differentiatievaardigheden, behalen inderdaad betere onderwijsresultaten.

Het is aan de schoolbesturen om door goed HRM-beleid hun leraren te faciliteren om zich zo te professionaliseren dat zij hun beroep ten volle kunnen uitoefenen. Een goede werkgever zorgt ervoor dat de leraar in de praktijk wordt geobserveerd, en dat op basis van deze observatie het gesprek wordt gevoerd over gerichte professionalisering van de leraar. Feedback door coaches en leren van elkaar door peer review zijn hier effectief. In de gesprekkencyclus maken schoolbesturen afspraken met leraren over hun professionele ontwikkeling en de inzet van tijd en geld daarvoor. Het lerarenregister is het sluitstuk van het proces van de voortdurende professionele ontwikkeling van leraren, met als doel dat alle leraren voortdurend werken aan hun bekwaamheid, zodat ze optimaal toegerust voor de klas staan.

Op dit moment zijn er al veel schoolbesturen die in hun HRM-beleid gebruikmaken van een observatie-instrument, kijkwijzer of vaardigheidsmeter. Het gebruik van zo'n instrument biedt inzicht in de vaardigheden van individuele leraren, maar het biedt het schoolbestuur ook overzicht over de stand van zaken van de kwaliteit van de gehele lerarengleding. Overzicht over de professionele kwaliteit van de lerarengleding is tevens onderdeel van de zelfevaluatie van het schoolbestuur, waar een koppeling gemaakt kan worden tussen onderwijsresultaten met de kwaliteit van de leraren. Er bestaan verschillende (al dan niet gevalideerde) observatie-instrumenten. De PO-Raad zal deze instrumenten aan de schoolbesturen presenteren om de besturen te ondersteunen bij hun keuze.

Startende leraren

De dagelijkse lespraktijk vraagt van leraren om talloze vaardigheden tegelijkertijd in te zetten: klassenmanagement, vakdidactiek, pedagogische vaardigheden, enzovoort. Startende leraren komen met een pabo-diploma voor de klas en zijn daarmee startbekwaam. Maar ze moeten dan

⁶ IvhO, Onderwijsverslag, pagina 23, 2013.

⁷ Onder complexe vaardigheden verstaat de Inspectie van het Onderwijs het volgende: de leraar stemt de instructie af; stemt verwerkingsopdrachten af; stemt de onderwijstijd af; volgt en analyseert de voortgang van leerlingen en biedt planmatige zorg.

ook groeien in het beroep en vooral in de eerste jaren moeten ze zich al die vaardigheden in de klas eigen maken. Onderzoek wijst uit dat startende leraren die intensief worden begeleid, zich in twee jaar tijd ontwikkelen tot het niveau van een leraar die acht jaar voor de klas staat, dat zij meer plezier krijgen in het lesgeven en vaker voor het onderwijs behouden blijven.^{8,9,10} Maar intensieve begeleiding van beginnende leraren is nog niet op alle scholen goed georganiseerd.¹¹ De meeste begeleidingsprogramma's zijn vooral gericht op het welzijn van leraren en veel minder op het stimuleren van hun professionele ontwikkeling. Hier is winst te boeken door een planmatige begeleiding op te zetten, waarbij de startende leraar zich verder kan bekwamen op basis van feedback van een geschoolde coach. Begeleiding en beoordeling van de startende leraar worden gescheiden.

Sociale partners in het primair onderwijs hebben deze problematiek besproken en op basis daarvan cao-afspraken gemaakt over ingroeien in het beroep en faciliteiten voor startende leraren.

Lerarenregister

Het is een basisvoorwaarde voor goed onderwijs dat alle leraren ten minste de algemeen didactische en differentiatie vaardigheden beheersen. Daarnaast is voor de verdere ontwikkeling van het onderwijs van belang dat leraren gedurende hun gehele leraarsloopbaan hun bekwaamheid onderhouden. Dan gaat het zowel om het toepassen van nieuwe (wetenschappelijke) inzichten in de eigen lespraktijk als het actief bijdragen aan de schoolontwikkeling.

Het is de verantwoordelijkheid van elke individuele leraar om zijn beroepsbekwaamheid blijvend te onderhouden en het is de verantwoordelijkheid van de werkgevers in het po om alle leraren in de gelegenheid te stellen om bekwaam te blijven. Het HRM-beleid dient dat mogelijk te maken.

Het lerarenregister is het sluitstuk van het proces van de professionele ontwikkeling van de leraar. De leraar maakt zijn beroepskwaliteit zichtbaar in het register; de werkgever hanteert het register als instrument in de gesprekscyclus, als deel van het HRM-beleid, en garandeert zo dat de leraren met de juiste kwalificaties voor de klas staan.

Het eigenaarschap van het register berust bij de beroepsgroep leraren, op basis van overeengekomen afspraken over complementaire rollen en verantwoordelijkheden van overheid, beroepsgroep leraren en werkgevers.

De PO-Raad en OCW komen de volgende doelstellingen overeen:

- Alle leraren beheersen in 2020 de differentiatievaardigheden en zijn daarmee vakbekwaam.¹²
- De schoolbesturen maken uiterlijk in 2017 in hun HRM-beleid gebruik van een gevalideerd instrument waarmee de didactische vaardigheden van de leraar in beeld gebracht worden.
- Startende leraren zijn in maximaal drie jaar basisbekwaam: ze beheersen dan de in de praktijk.
- De schoolbesturen zorgen vanaf uiterlijk 2017 voor planmatige begeleiding van elke startende leraar, op basis van een jaarlijkse vaardigheidsmeting.

En spreken daartoe het volgende af:

- De PO-Raad biedt inzicht in de verschillende observatie-instrumenten / vaardigheidsmeters en in het scholingsaanbod voor coaches en schoolleiders in het observeren en geven van feedback.
- De PO-Raad levert een bijdrage aan de doorontwikkeling en verankering van het lerarenregister in het primair onderwijs.
- De uitgangspunten van het register worden uitgewerkt in afspraken die in tripartiet overleg zijn overeengekomen. Daarin worden complementaire rollen en verantwoordelijkheden van overheid, de beroepsgroep leraren en werkgevers erkend en beschreven. Onderdeel van deze afspraken is dat dat het lerarenregister wordt verbonden aan het school- en werkgeversperspectief en door werkgevers betekenisvol wordt ingebed binnen het strategisch

⁸ W. van de Grift, M. van der Wal, & M. Torenbeek, Ontwikkeling in de pedagogisch didactische vaardigheid van leraren in het basisonderwijs Pedagogische Studiën (88) pagina 416-432, 2011.

⁹ Inspectie van het Onderwijs, 2011.

¹⁰ Van Leenen & Bemsden, 2013. Uit de Loopbaanmonitor Onderwijs 2012 blijkt dat vooral die beginnende leraren uitstromen die aangeven dat ze minder goed zijn begeleid. Dit kunnen ook minder goede leraren zijn.

¹¹ Onderwijsraad, 2013, Kiezen voor kwalitatief sterke leraren.

¹² Leraren voldoen hieraan binnen zeven jaar nadat zij als leraar gestart zijn.

HRM-beleid. De PO-Raad roept op de professionaliseringsactiviteiten van de leraren vast te leggen in het Lerarenregister.

- De invoering van een wettelijk verplicht register, zoals in het NOA afgesproken, betekent niet dat de toegang tot het beroep, zoals vastgelegd in de WPO wordt gewijzigd. Het gaat dan om de bevoegdheid als benoembaarheidsvereiste, en om de mogelijkheid voor zij-instromers en herintreders om (opnieuw) toe te treden tot het beroep.

3.2 Kennis en onderzoek

Opbrenstgericht werken brengt het onderwijs vooruit. In de praktijk signaleren de schoolbesturen dat hun scholen zich hebben ingespannen om de gegevens van het leerlingvolgsysteem op school- en groepsniveau beter te analyseren. Maar de stap van de analyse van de opbrengstgegevens naar een gerichte verbeteraanpak blijkt moeilijk, omdat niet altijd duidelijk is welke aanpak werkt en welke niet. Er is een nauwere verbinding nodig tussen de onderwijspraktijk, het onderwijsbeleid van de schoolbesturen en het wetenschappelijk onderzoek.

Naast het benutten van bestaande kennis gaat het ook om het formuleren van onderzoeksvragen aan de wetenschap. Het zou goed zijn, wanneer er meer leraren zijn met een onderzoekende houding die de schakel kunnen vormen tussen onderwijsontwikkeling en onderwijsonderzoek. Dat maakt mogelijk dat door onderzoekers, samen met de onderwijspraktijk, die vragen onderzocht worden die voortkomen uit de onderwijspraktijk. Deze leraren kunnen ook de cyclus van analyse en evaluatie op een hoger plan brengen en de resultaten van wetenschappelijk onderzoek in de ontwikkeling van het onderwijs benutten.

Het is aan de schoolbesturen om hier beleidsrijk te opereren: bijvoorbeeld door in hun professionaliseringsbeleid te kiezen voor trajecten waardoor leraren onderzoekende vaardigheden verwerven. Vervolgens is het zaak om hen een goede positie te bieden in de schoolorganisatie. Ook zou het goed zijn als schoolbesturen waar mogelijk de omvang van hun organisatie benutten om bovenschools de onderzoekende deskundigheid te bundelen en te koppelen aan de kwaliteitszorg van hun organisatie.

De kernvraag is: hoe kunnen we voor de scholen een omgeving creëren om onderwijsverbetering en innovatie te ondersteunen en te borgen? Er is nu alleen incidenteel verbinding tussen de scholen en wetenschappelijk onderzoekers. Er zijn goede voorbeelden van besturen in Noord-Holland die jaarlijks een aantal leraren een beurs geven om onder begeleiding van een universiteit toegepast onderzoek te doen in hun klas, en die hun onderzoeksresultaten verspreiden onder hun scholen. Of besturen waar een groepje leraren gezamenlijk hun masteronderzoek doen binnen de eigen scholen en de resultaten verwerken in hun onderwijs.

De basisschool heeft een academische omgeving nodig en de wetenschap heeft een nabije onderwijspraktijk nodig. In de onderwijspraktijk zijn onderwijs, onderzoek en ontwikkeling in een duurzaam proces aan elkaar verbonden.

De schoolbesturen kunnen hier een verbindende rol spelen door in hun praktijk onderzoeks- en ontwikkelvragen te verzamelen die naar voren komen uit de evaluatie van het onderwijs in hun scholen (onderdeel van hun systematische kwaliteitszorg). Zij leggen deze onderzoeks- en ontwikkelvragen voor aan de lectoraten van de pabo's of aan universitair onderzoekers, dan wel via het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO).

De laatste jaren is veel ervaring opgedaan met opleidingsscholen waarin scholen en schoolbesturen samenwerken met pabo's op het gebied van het opleiden van leraren. Er zijn op dit moment 1000 opleidingsscholen. Deze samenwerking kan verbreed worden naar samenwerking op het gebied van onderwijsontwikkeling en onderwijsonderzoek. Het steunpunt 'Opleiden in de school' van de PO-Raad en de VO-raad kan een rol spelen bij het uitwisselen van ervaringen en het versterken en verbreden van de samenwerking tussen scholen en schoolbesturen enerzijds en pabo's anderzijds.

Het NRO, de PO-Raad en OCW gaan verkennen, wat geschikte en effectieve methoden zijn om de onderdelen vraagarticulatie, programmering, kennistransfer en kennisgebruik van de kenniscyclus zodanig in te richten dat de resultaten ten goede komen aan het onderwijs.

Eén van de voorwaarden voor een goede inbedding van de school binnen een academische omgeving is dat er in scholen zelf sprake is van leraren die over academische, onderzoekende vaardigheden beschikken. Dat kunnen we bereiken door scholingstrajecten (masters) voor zittende leraren, maar ook door de instroom van beginnende leraren op academisch niveau te vergroten.

De academische pabo's (de eerste is in 2008 gestart) leiden leraren op die zo'n rol kunnen vervullen binnen schoolorganisaties. Het blijkt dat de academische pabo's vwo'ers weten te interesseren die een veelzijdige opvatting verwerven van het leraarsvak (leraar, onderzoeker, adviseur, ontwerper) en werken vanuit twee perspectieven: uitvoerend op basis van wetenschappelijke inzichten en die uitvoering onderzoekend met behulp van wetenschappelijk verantwoorde onderzoeksmethoden, gericht op optimalisering van de praktijk.

Het is wenselijk om veel meer vwo'ers te interesseren voor het beroep van leraar basisonderwijs. Het is goed om een universitaire lerarenopleiding voor het basisonderwijs in te richten, naast de academische pabo's. Zo ontstaat er een rechtstreekse band met de universiteiten en met de universitaire disciplines. Via de universitaire studenten komt er een directe koppeling tussen het primair onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. De VSNU en de PO-Raad verkennen de mogelijkheid voor een universitaire lerarenopleiding voor het basisonderwijs.

De PO-Raad en OCW komen de volgende doelstellingen overeen:

- Schoolbesturen nemen in hun HRM-beleid op dat ze leraren opleiden, dan wel aannemen, die onderzoekende vaardigheden hebben. Deze leraren krijgen een positie binnen de schoolorganisatie waarin ze hun vaardigheden kunnen benutten en waardoor de kwaliteitscyclus verrijkt wordt.

En spreken daartoe het volgende af:

- Het NRO, de PO-Raad en OCW gaan verkennen, wat geschikte en effectieve methoden zijn om de onderdelen vraagarticulatie, programmering, kennistransfer en kennisgebruik van de kenniscyclus zodanig in te richten dat de resultaten ten goede komen aan het onderwijs.
- De VSNU en de PO-Raad verkennen de mogelijkheden voor een universitaire lerarenopleiding voor het basisonderwijs.

3.3 Breed samengestelde schoolteams

Het is de kracht van het primair onderwijs dat er in teamverband wordt gewerkt: de teams nemen besluiten over nieuwe methodes, bespreken doorgaande leerlijnen en analyseren de onderwijsopbrengsten. Als de 'collectieve kwaliteit' van de teams toeneemt, komt dat de onderwijskwaliteit ten goede. Dat kan door meer diversiteit in de samenstelling van de teams te organiseren: sommige leraren kunnen zich richten op het benutten van onderzoekende vaardigheden, anderen zetten hun specialisme in zoals in de taal- of rekendidactiek, cultuureducatie, techniek, gezonde leefstijl, of ICT, of in het omgaan met zorgleerlingen, enzovoort. Diversiteit leidt tot een verdeling van taken en als mensen beter zijn toegerust voor die specifieke taak, ook tot een kwaliteitsverbetering. Zo ontwikkelen scholen zich tot leergemeenschappen en tot professionelere organisaties.

In het vso moet vorm en inhoud gegeven worden aan de nieuwe uitstroomprofielen. De wet is inmiddels in werking getreden, de opdrachten liggen er. Om daadwerkelijk goed vorm en inhoud te geven aan de profielen, is het van belang dat binnen de teams ook leraren zich op dit punt professionaliseren.

Het ligt voor de hand dat schoolbesturen de inhoudelijke diversiteit in het lerarenteam vertalen naar een diversiteit in taken en verantwoordelijkheden. Zo ligt er een verband met de functiedifferentiatie. Dat is de afgelopen jaren ook gebeurd: schoolbesturen hebben bij de invulling van de LB-functie in het kader van de functiemix vaak gevraagd om competenties die bij een specialisme horen.

De laatste jaren is de diversiteit in opleidingsniveau toegenomen. Mede dankzij de inzet van de Lerarenbeurs heeft op dit moment 18% van de leraren een masteropleiding. De academische pabo heeft de laatste twee jaar jonge leraren afgeleverd. Ook zijn er steeds meer leraren opgeleid als taal- en rekenspecialist.

Met een onderwijsgerichte master- of vakdidactische opleiding krijgen leraren kennis en vaardigheden aangereikt die passen bij opbrengstgericht werken in het onderwijs, het omgaan met verschillen en het versterken van de innovatiekracht van het onderwijs. Maar meer hoger opgeleiden komen de kwaliteit van het onderwijs niet zonder meer ten goede. De deskundigheid

van een masteropgeleide of een taal- of rekenspecialist kan beter benut worden binnen de teams door deze leraren een goede positie te geven bij de onderwijsontwikkeling.

In het veld zijn door (groepen van) schoolbesturen verschillende initiatieven genomen om het volgen van een masteropleiding te bevorderen. Bijvoorbeeld het project Vierslagleren waarin een zittende en een pas afgestudeerde leraar allebei een master volgen en de jonge leraar een parttime aanstelling krijgt.

Doelstelling is dat in 2020 30% van de leraren een wo-bachelor, een hbo-master of een universitaire master heeft afgerond. Omdat hiervoor een adequaat opleidingsaanbod op masterniveau noodzakelijk is, brengt de PO-Raad in kaart of het opleidingsaanbod op masterniveau aansluit bij de vraag en in hoeverre verdere versterking van het opleidingsaanbod kan bijdragen aan het realiseren van deze doelstelling (zie ook paragraaf 3.5). In de tussenmeting van dit akkoord in 2017 bekijken OCW en PO-Raad of er voldoende voortgang is op deze doelstelling (streven is 23% in 2017).

In een divers samengesteld onderwijsteam kunnen ook conciërges en klassenassistenten ingezet worden. Door voldoende ondersteuning kan de werkdruk van leraren en schoolleiders verlaagd worden, doordat zij zich kunnen richten op (de verbetering van het) onderwijs.

De PO-Raad en OCW komen de volgende doelstellingen overeen:

- In 2020 heeft 30% van de leraren een wo-bachelor of een hbo-/ universitaire master afgerond.
- De schoolbesturen nemen dit opleidingsbeleid op in hun bredere HRM-beleid, waarbij ook aandacht is voor de inzetbaarheid van hoger opgeleiden in de scholen, eventueel gekoppeld aan functiedifferentiatie.

En spreken daartoe het volgende af:

- OCW maakt, in overleg met de sociale partners, het gebruik van de Lerarenbeurs voor een master aantrekkelijker door extra vervangingsvergoeding en versoepeling van de voorwaarden.
- OCW biedt een tegemoetkoming voor studiekosten aan (academische) pabo-afgestudeerden die een (hbo- of wo-)masteropleiding volgen en in dat kader een onderzoeksopdracht doen bij een school. Bekeken wordt op welke manier de bestaande subsidieregeling kan worden benut.
- OCW faciliteert verschillende routes om het aantal masters te verhogen, waaronder een leerwerktraject voor talentvolle afgestudeerde masters en academici en maatwerktrajecten voor zij-instromers.

3.4 Versterken kwaliteit schoolleiders

De schoolleider vervult een cruciale rol in de school; de schoolleider is bij uitstek degene die ervoor zorgt dat het team een gezamenlijk beeld heeft van wat het verstaat onder onderwijskwaliteit, verbonden met de identiteit van de school. Zo'n gezamenlijk beeld heeft elke school nodig. Dat de kwaliteit van schoolleiders ertoe doet, is opnieuw vastgesteld: er is een aantoonbaar verband tussen de kwaliteit van de schoolleiders en de kwaliteit van de lessen die inspecteurs op hun scholen observeerden.¹³

De Onderwijsinspectie toont in haar onderzoek aan dat schoolleiders over het algemeen naar behoren functioneren, maar dat er ruimte is voor verbetering.

Het kwaliteitsstelsel dat wordt opgezet door het Schoolleidersregister PO, zal bijdragen aan deze kwaliteitsverbetering. Het gaat hier om de beroepsstandaard voor schoolleiders als kwaliteitsnorm, om de eisen aan (her)registratie en om de accreditering van schoolleidersopleidingen. Op dit moment zijn al bijna 6000 schoolleiders ingeschreven in het schoolleidersregister PO. In de cao PO is de verplichting tot registratie opgenomen, evenals het recht op een professionaliseringsbudget van €2.000 per schoolleider per jaar.

¹³ Inspectie van het onderwijs, De kwaliteit van schoolleiders in het basisonderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet onderwijs, Utrecht, maart 2014.

Daarnaast is het van belang dat schoolleiders nauw worden betrokken bij de sectorbrede verbeteraanpak die in lijn 2 wordt geschetst. De cyclus van kwaliteitszorg op het niveau van de school en die op het niveau van het bestuur moeten immers naadloos op elkaar aansluiten. Dit vraagt om verdere professionalisering van schoolleiders, in samenhang met die van de schoolbesturen.

De PO-Raad en OCW komen de volgende doelstellingen overeen:

- In 2018 werken alle schoolleiders aan het onderhoud van hun bekwaamheid en registreren zich in het schoolleidersregister PO.
- In 2018 voldoen alle schoolleiders aan de registratie-eisen: een afgeronde schoolleidersopleiding of een vergelijkbaar kennis- en vaardigheidsniveau.

En spreken het volgende af:

- De PO-Raad en OCW zorgen ervoor dat de verbeteraanpak voor scholen en besturen (lijn 2) ook gericht is op de schoolleider en de bekwaamheid van schoolleiders op dit gebied. Onderdeel hiervan is een programma voor collegiale visitatie door schoolleiders.

3.5 Het aanbod aan scholing en deskundigheidsbevordering

De kwaliteitsdoelen uit dit bestuursakkoord veronderstellen een professionalisering van leraren en schoolleiders op alle thema's. Bij lijn 1 uit dit akkoord gaat het om professionalisering van leraren en schoolleiders in het kader van de invoering van digitale leermiddelen en op het gebied van cultuureducatie. Bij lijn 3 gaat het onder andere om het opleiden van coaches voor startende leraren, scholing van zittende leraren in de differentiatievaardigheden en het verwerven van onderzoekende vaardigheden bij leraren. Ook wordt hier gesproken over het vergroten van het aantal leraren met een masteropleiding. Bij lijn 4 gaat het om het verder opleiden tot de bevoegdheid voor bewegingsonderwijs. Verschillende van deze afspraken kunnen leiden tot vraag naar scholing en deskundigheidsbevordering.

Scholen zullen deels een beroep doen op derden om zich verder te professionaliseren. Het is wenselijk dat de lerarenopleidingen op deze punten een belangrijke marktpartij zijn, omdat gezamenlijke activiteiten op het gebied van scholing van zittende leraren ook een inhoudelijk effect zullen hebben op de samenwerking in het kader van het opleiden van toekomstige leraren. Ook biedt zo'n samenwerking kansen voor kennisdeling en een nauwere betrokkenheid bij de schoolontwikkeling, onder andere door onderzoek in de school door masterstudenten (zie hierboven bij kennis en onderzoek).

Het is dan wel een voorwaarde dat het aanbod aan scholing en deskundigheidsbevordering inhoudelijk goed is afgestemd op de ontwikkelingen in de scholen en bij de schoolbesturen en dat er voldoende opleidingscapaciteit is.

Om de vraag van de kant van de schoolbesturen beter te articuleren en om het aanbod van de kant van de opleidingen daar beter op af te stemmen, zal de PO-Raad een regierol vervullen. De betere afstemming van vraag en aanbod draagt naar verwachting ook bij aan de kwaliteit van het initiële opleidingsaanbod van leraren.

De PO-Raad en OCW komen de volgende doelstelling overeen:

- Het post-initiële opleidingsaanbod is goed afgestemd op de vraag van scholen en schoolbesturen.

En spreken daartoe het volgende af:

- De PO-Raad vervult een regierol in het bij elkaar brengen van schoolbesturen en scholen enerzijds en lerarenopleidingen anderzijds. De PO-Raad brengt de behoefte van de schoolbesturen aan professionalisering van leraren in kaart en organiseert daarmee de vraagarticulatie op landelijk niveau.
- De PO-Raad gaat in gesprek met onder andere de Vereniging Hogescholen en de VSNU om te komen tot een plan van aanpak. Doel van dit plan is het realiseren van een opleidingsaanbod dat aansluit bij de vraag.
- Hiervoor brengt de PO-Raad in ieder geval in kaart wat het aanbod is op het gebied van ICT, cultuureducatie, bewegingsonderwijs, coaching van startende leraren, scholing voor differentiatievaardigheden.

Lijn 4. Doorgaande ontwikkelijnen

Voor de scholen in het primair onderwijs staat de leerling centraal. Daarom zoeken scholen en schoolbesturen naar oplossingen voor doorgaande ontwikkelingslijnen voor kinderen. Zo zijn er brede scholen gevormd die de scheidslijn overbruggen tussen de school en de tussen- en naschoolse opvang en werken met dagarrangementen, er zijn integrale kindcentra opgericht die een brug slaan tussen de kinderopvang, de voor- en vroegschoolse opvang en de basisschool. Deze oplossingen komen in alle soorten en maten voor.

Daarnaast is er een doorgaande lijn mogelijk tussen scholen en andere voorzieningen om te werken aan de gezondheid en een actieve leefstijl van kinderen. Bewegingsonderwijs kan het leren van kinderen ondersteunen, daarom is het van belang de kwaliteit en kwantiteit ervan te verhogen. Ook de doorgaande leerlijn voor leerlingen die van het primair naar het voortgezet onderwijs gaan, verdient aandacht. Scholen willen zich inspannen om de 'warme overdracht' goed vorm te geven om zo leerlingen bij deze belangrijke overgang goed te begeleiden. Aandacht voor deze doorgaande lijn is niet alleen van belang in het reguliere onderwijs, maar ook in het speciaal onderwijs.

4.1 Een betere verbinding tussen school en omgeving

De vorming van integrale kindcentra, of integrale kindvoorzieningen wordt bij uitstek bepaald door keuzes van lokale samenwerkingspartners. Vaak ook hebben gemeenten daar een stimulerende rol in, vanuit hun huisvestingsverantwoordelijkheid. Of schoolbesturen en gemeenten trekken samen op bij het aanpakken van onderwijsachterstanden, zoals in pilots startgroepen of pilots onderwijstijd. Soms lopen dit soort initiatieven aan tegen de grenzen van de wet- en regelgeving.

Wet- en regelgeving, financiering en bestuurlijke rolverdeling moeten geen onnodige belemmering vormen voor goede lokale arrangementen tussen kinderopvang, onderwijs, welzijn en sport- en culturele instellingen. Want juist deze verbindingen maken het mogelijk de behoefte van het kind centraal te zetten en in te spelen op de maatschappelijke vraag. Hierbij is allereerst van belang dat schoolbesturen de ruimte die er binnen de huidige kaders is zo goed mogelijk benutten en goede voorbeelden met elkaar delen. Zo is het voor bijzondere, maar ook openbare scholen ook al mogelijk opvang aan te bieden (art. 48 WPO is hiervoor geen belemmering). Daarnaast zal OCW samen met SZW één integraal kwaliteitskader ontwikkelen voor integrale kindcentra om de toezichtlast te beperken.

Maar het stelsel van wet- en regelgeving moet ook voor de langere termijn de transitie naar nieuwe arrangementen voor kinderen faciliteren. Dit vraagt om een meer fundamentele bezinning op bestuurlijke verhoudingen en verantwoordelijkheden en de mogelijkheden van ontschotting. Tegen deze achtergrond voeren de PO-Raad en OCW een verkenning uit. Deze verkenning zal worden gepresenteerd tijdens een landelijk congres eind 2015 met alle relevante ketenpartners.

De PO-Raad en OCW maken de volgende afspraken:

- OCW ontwikkelt samen met het ministerie van SZW één integraal kwaliteitskader voor integrale kindcentra, om de toezichtlast te beperken.
- De PO-Raad en OCW voeren een verkenning uit met het oog op een meer fundamentele bezinning op bestuurlijke verhoudingen, verantwoordelijkheden en ontschotting. Deze verkenning wordt eind 2015 gepresenteerd op een landelijk congres.

4.2 Gezonde kinderen die meer bewegen in en rondom schooltijd

Kwalitatief goed bewegingsonderwijs in combinatie met een rijk buitenschools aanbod is belangrijk voor de motorische ontwikkeling van kinderen.¹⁴ Dit draagt bij aan het ontwikkelen en behouden van een gezonde en actieve leefstijl, ook op latere leeftijd.

Door slimme verbindingen te leggen met de directe omgeving (schoolpleinen, trapveldjes; sportverenigingen, buurtorganisaties, gemeente) kunnen scholen sporten, bewegen en een gezonde leefstijl stimuleren. Inmiddels is een flink aantal scholen bezig met de aanpak 'gezonde school'. Het streven is dat in 2016 450 scholen in het po het vignet 'gezonde school' hebben behaald en daarmee structureel werken aan een gezond schoolbeleid. Tegelijkertijd is het van belang dat scholen voldoende tijd inplannen voor kwalitatief goed bewegingsonderwijs. De ambitie van OCW en de PO-Raad is dan ook om de kwaliteit en de kwantiteit van het bewegingsonderwijs op scholen de komende jaren substantieel te verhogen. Bewegingsonderwijs is breed op te vatten: denk aan diverse bewegings- en sportactiviteiten, waaronder gymlessen, spellessen en sportdagen.

Elke leerling is gebaat bij minimaal twee lesuren bewegingsonderwijs per week. Wenselijker is om te streven naar minimaal drie lesuren per week. In Europees verband wordt een minimum van drie lesuren aan de lidstaten aanbevolen en ook de KVLO wijst op dit belang. Er zijn echter maar zeer weinig scholen die dit aantal daadwerkelijk halen (maximaal 5% in de groepen 3 t/m 8).

Kwalitatief goed bewegingsonderwijs begint met een bevoegde (vak)leraar voor de groep. De regionale verschillen hierin zijn op dit moment groot. Zo wordt er in de grote steden veel gebruik gemaakt van vakleerkrachten (78% in de grote steden versus 7%–28% in andere regio's) en is er met name buiten de Randstad een gebrek aan bevoegde (vak)leerkrachten. Daarnaast zijn er ook niet overal sportaccommodaties beschikbaar om het bewegingsonderwijs te kunnen uitbreiden.

Scholen kunnen deze ambitie niet alléén realiseren. Zo dragen pabo's bij aan professionalisering van leerkrachten, voorzien gemeenten in de noodzakelijke faciliteiten en kunnen sportverenigingen een bijdrage leveren aan kwaliteit en kwantiteit van het bewegen. Het is daarom van belang diverse partners van de Gezonde School en het Nationale Preventie Programma te betrekken bij het maken van afspraken om de ambitie te realiseren, zoals al is besproken met NOC/NSF, KVLO en bestuurlijke partners (G37, samenwerkende gemeenten/regio's en waar relevant provincies). Met gemeenten en regio's die een voortrekkersrol willen vervullen worden convenanten afgesloten. Deze aanpak doet recht aan regionale omstandigheden als de beschikbaarheid van accommodaties en leerlingendaling. Tevens biedt dit kansen om lokale/regionale mogelijkheden voor het verbeteren van de kwaliteit en de kwantiteit van het bewegingsonderwijs te benutten.

De PO-Raad en OCW komen de volgende doelstelling overeen:

- Scholen committeren zich aan de doelen uit de agenda Sport en Bewegen om vanaf 2017 minimaal twee lesuren per week bewegingsonderwijs te bieden; waar mogelijk streven scholen naar drie lesuren bewegingsonderwijs.
- In 2017 zijn op lokaal niveau afspraken gemaakt met als uitgangspunt het streven naar méér bewegingsonderwijs en een versterking van het buitenschoolse aanbod.
- Vanaf 2017 worden alle lesuren bewegingsonderwijs gegeven door een bevoegde leerkracht (ALO of PABO met LO-bevoegdheid).

En spreken daartoe het volgende af:

- PO-Raad en OCW creëren een substantiële kopgroep van regio's die een voortrekkersrol willen vervullen. Met gemeenten worden hiertoe convenanten afgesloten waarin afspraken worden gemaakt hoe de kwantiteit en de kwaliteit van het bewegingsonderwijs worden verhoogd. Uitgangspunt is het streven naar méér bewegingsonderwijs en een versterking van het buitenschoolse aanbod. In 2017 is tenminste de G37 bereikt.
- OCW stelt in overleg met de sociale partners de Lerarenbeurs open voor leraren om een brede bevoegdheid gym te behalen, zonder dat hun recht op vergoeding van een bachelor- of masteropleiding vervalt.
- OCW en de PO-Raad brengen belemmeringen in kaart en spannen zich in voor het wegnemen van deze belemmeringen en het bevorderen van samenwerking tussen de onderwijs- en sportinfrastructuur.

¹⁴ Er is groeiende wetenschappelijke evidentie dat sport en bewegen (in samenhang met aandacht voor een gezonde leefstijl) bijdraagt aan betere onderwijsresultaten in brede zin.

4.3 Doorgaande leerlijn po-vo

Jaarlijks maken ongeveer 185.000 achtstegroepers de overstap van het primair naar het voortgezet onderwijs. Voor leerlingen is deze overgang een belangrijke en grote stap in hun schoolloopbaan. Om ervoor te zorgen dat de leerling optimaal van de ene vorm van onderwijs naar de andere kan doorstromen, moet de aansluiting tussen het primair en het voortgezet onderwijs goed zijn.

Met ingang van schooljaar 2014/2015 wordt het schooladvies leidend bij de toelating tot het voortgezet onderwijs. Dat advies is mede gebaseerd op het leerlingvolgsysteem ('een film in plaats van een foto'). Dit vergt in een aantal gevallen aanpassing van regionale overgangsprocedures po-vo waarin nu nog sprake is van toelating tot het voortgezet onderwijs op basis van toetsscores. OCW, PO-Raad en VO-raad gaan gezamenlijk in gesprek met de regio's waar dit van toepassing is om de centrale positie van het schooladvies in de praktijk te realiseren.

Om het primair onderwijs te ondersteunen bij het geven van een passend schooladvies, zal de PO-Raad een handreiking beschikbaar stellen voor het opstellen van schooladviezen. Om de kwaliteit van het advies te kunnen evalueren, hebben scholen voor primair onderwijs behoefte aan terugkoppeling van leerlinggegevens over de schoolloopbaan in het voortgezet onderwijs.

Voor een goede aansluiting tussen groep 8 en de brugklas moet de informatie die het primair onderwijs overdraagt aan het voortgezet onderwijs helder en goed interpreteerbaar zijn. Ook zijn afspraken wenselijk om een 'warme overdracht' te realiseren, met name in het kader van passend onderwijs. Ook is terugkoppeling van informatie vanuit het voortgezet naar het primair onderwijs over zaken zoals de toelating en doorstroom van leerlingen in het voortgezet onderwijs belangrijk, onder meer met het oog op de optimalisering van de advisering.

Om een doorgaande leerlijn te realiseren en het onderwijs inhoudelijk beter te laten aansluiten op de onderwijsbehoefte van de leerlingen, vormen de referentieniveaus taal en rekenen een belangrijk hulpmiddel. Met ingang van schooljaar 2015/2016 rapporteert de verplichte eindtoets voor alle leerlingen in het basisonderwijs over hun vaardigheid ten opzichte van de referentieniveaus. De PO-Raad en VO-raad dragen er zorg voor dat deze informatie wordt opgenomen in de gegevensset die in het kader van de Overstapservice Onderwijs (OSO) tussen primair en voortgezet onderwijs kan worden uitgewisseld.

De PO-Raad en OCW maken de volgende afspraken:

- OCW, PO-Raad en VO-raad zetten zich er gezamenlijk voor in dat het schooladvies leidend is binnen de regionale afspraken die over de overgang po-vo worden gemaakt.
- De PO-Raad ondersteunt basisscholen bij het opstellen van een schooladvies door het beschikbaar stellen van een handreiking.
- De PO-Raad en VO-raad realiseren uitbreiding van de gegevensset van OSO met informatie over de prestatie van leerlingen ten opzichte van de referentieniveaus.
- OCW realiseert de terugkoppeling van gegevens over de schoolloopbaan in het VO aan individuele instellingen in het primair onderwijs. Daarbij wordt de privacy van leerlingen in acht genomen.

4.4 Ontvlechting SO/VSO

Het (voortgezet) speciaal onderwijs heeft zich de laatste decennia steeds meer ontwikkeld. Net als het regulier onderwijs heeft ook het (voortgezet) speciaal onderwijs kerndoelen en toetsen. Daarmee zijn de inhoudelijke verschillen tussen het (voortgezet) speciaal onderwijs en het regulier onderwijs steeds kleiner geworden. In de Wet kwaliteit (v)so is deze ontwikkeling juridisch vastgelegd. Deze wet stelt nieuwe eisen aan het speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs. Het vso biedt nu ook diplomagericht onderwijs. Dat heeft gevolgen voor de bevoegdheidseisen die aan leraren in de bovenbouw van het havo/vwo worden gesteld. De zogenaamde so/vso-scholen maken voor hun leerlingen in toenemende mate verschil tussen so en vso. De invoering van passend onderwijs brengt een formele scheiding aan tussen po/so en vo/vso, via de inrichting van nieuwe samenwerkingsverbanden en door de nieuwe financiering.

Deze ontwikkelingen en de eerder hierover gemaakte afspraken in de bestuursakkoorden zijn aanleiding voor OCW om een wetstraject op te starten gericht op ontvlechting van het so en het vso. De vormgeving van deze ontvlechting vergt nadere doordenking en uitwerking. Aandachtspunten hierbij zijn bijvoorbeeld de positie van ernstig meervoudig beperkte kinderen, de huisvesting, benodigde vaklokalen binnen het vso en de arbeidsvoorwaarden van docenten. Dit najaar starten OCW, de PO-Raad en de VO-raad de uitwerking van de ontvlechting, waarbij ook oplossingen geformuleerd worden voor de genoemde aandachtspunten.

Enkele vso-scholen bieden nu al onderwijs aan waarvoor eerstegraads bevoegde leraren moeten worden ingezet. Vooruitlopend op de ontvlechting kunnen besturen leraren die aan deze bevoegdheidseisen voldoen een salaris bieden dat aansluit op de salariering die in het reguliere voortgezet onderwijs geldt. De extra kosten hiervan kunnen gedekt worden uit de middelen die vanuit het Herfstakkoord zijn toegevoegd aan de lumpsum.

De PO-Raad en OCW maken de volgende afspraken:

- OCW start een wetstraject gericht op de ontvlechting van het so en het vso.
- Dit najaar starten OCW, de PO-Raad en de VO-Raad de uitwerking van de ontvlechting waarbij ook oplossingen geformuleerd worden voor de genoemde aandachtspunten.

Bijlage 1: Financieel kader¹⁵

Met dit bestuursakkoord geven de PO-Raad en OCW invulling aan de afspraken die in het Nationaal Onderwijsakkoord zijn gemaakt, en de ambities zoals die in de Lerarenagenda zijn geformuleerd. Om de gewenste beweging van de sector kracht bij te zetten wordt er stevig geïnvesteerd. De afspraken bouwen voort op de doelstellingen van het bestuursakkoord uit 2012. De bestaande middelen uit de prestatiebox worden daarom samengevoegd met de nieuwe investeringen. De PO-Raad en OCW zijn zich er van bewust dat deze investeringen de verplichting scheppen dat besturen zich tot het uiterste inspannen om de afgesproken doelstellingen te realiseren.

Structureel is er voor de doelstellingen in dit sectorakkoord circa € 440 miljoen beschikbaar. Daarvan is een bedrag van ruim € 115 miljoen structureel beschikbaar voor uitdagend onderwijs, vernieuwing en ICT. De middelen voor deze actielijn komen tevens ten goede aan de afspraken die gemaakt zijn in het Techniekpact 2020 en het Bestuurlijk kader Cultuur en Onderwijs. Voor de brede aanpak onderwijsverbetering is structureel zo'n € 45 miljoen beschikbaar. Tot slot wordt geïnvesteerd in professionele scholen met een bedrag oplopend naar € 280 miljoen. In de periode 2015- 2017 is er incidenteel € 8 miljoen per jaar beschikbaar voor de ambitie bewegingsonderwijs, waaronder het openstellen van de lerarenbeurs voor de brede bevoegdheid gym.

De extra middelen voor de genoemde actielijnen komen grotendeels beschikbaar via de lumpsum en de prestatiebox. In totaal is er een bedrag van structureel ruim € 260 miljoen beschikbaar in de prestatiebox. Door de investeringen op de actielijnen neemt de lumpsum daarnaast structureel met ruim € 140 miljoen toe. Tot slot wordt de lerarenbeurs vergroot en komt er voor een aantal doelstellingen een implementatietraject.

Uiteraard wordt er vanuit gegaan dat ook bestaande middelen in de lumpsum en de extra middelen die daaraan worden toegevoegd uit hoofde van het Begrotingsakkoord 2014 en door overheveling van middelen uit het Gemeentefonds¹⁶, worden ingezet voor het realiseren van de afspraken.

Onderstaande overzichten geven weer welke bedragen beschikbaar zijn voor de doelstellingen in dit akkoord (in miljoenen euro) en hoe deze ingezet worden. Er geldt een voorbehoud van goedkeuring van de rijksbegroting in de betreffende jaren. De middelen komen tranchegewijs beschikbaar.

Totaal beschikbaar	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Saldo NOA-middelen Regeerakkoord Rutte II	59	84	160	200	200	200
Begrotingsakkoord 2014 ¹⁷	82	82	86	86	86	86
Huidige Prestatieboxmiddelen	158	158	158	158	158	158
Totaal beschikbaar	299	324	404	444	444	444

¹⁵ Bedragen in deze paragraaf onder voorbehoud van nadere besluitvorming, modernisering van de arbeidsvoorwaarden in de sector en realisatie van ombuigingsmaatregelen uit het Regeerakkoord op het OCW terrein.

¹⁶ Motie Van Haersma Buma voor overheveling van € 256 mln. naar de lumpsum van het po en vo die door gemeenten niet werd uitgegeven aan onderwijshuisvesting

¹⁷ Uit hoofde van het begrotingsakkoord 2014 worden aanvullend op de reeks die hier vermeld staat ook middelen generiek toegevoegd aan de lumpsum van de sector po en is er structureel € 29 miljoen beschikbaar voor de lumpsum van de samenwerkingsverbanden po en vo.

Totale inzet	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1. Uitdagend onderwijs, vernieuwing en ICT	62	80	92	117	117	117
2. Brede aanpak onderwijsverbetering	46	46	48	48	48	48
3. Professionele scholen	183	190	256	279	279	279
4. Doorgaande ontwikkellijnen	8	8	8	0	0	0
Totaal inzet	299	324	404	444	444	444
<i>waarvan lumpsum</i>	138	138	142	142	142	142
<i>waarvan prestatiebox</i>	128	151	223	263	263	263
<i>waarvan lerarenbeurs en implementatie</i>	33	35	39	39	39	39

Bijlage 2: Monitoring en verantwoording

Vertaling naar aanpak op bestuurs- en schoolniveau

Om de afspraken uit dit sectorakkoord te realiseren zijn inspanningen nodig van schoolbesturen en hun scholen. Het is dan ook van belang dat schoolbesturen en scholen met dit sectorakkoord aan de slag gaan. Zij vertalen de ambities van dit akkoord naar concrete doelstellingen voor de eigen scholen. Zij nemen dit op in hun strategische beleidsplannen.

In het jaarverslag verantwoorden besturen zich over de gemaakte keuzes, gepleegde inspanningen en geboekte resultaten. Het strategisch beleidsplan en het jaarverslag maken deel uit van de reguliere verantwoordingscyclus van de besturen. Daarnaast worden deze inspanningen en resultaten zichtbaar gemaakt voor ouders en andere betrokkenen via de indicatoren van Vensters PO.

Monitoring en bijsturing

Dit akkoord legt doelstellingen vast die we in 2017 dan wel 2020 willen realiseren in het primair onderwijs en de afspraken om deze doelstellingen te behalen. Op sectorniveau monitoren OCW en de PO-Raad gezamenlijk de voortgang.

Monitoring doelstellingen en acties

- Na het sluiten van het akkoord wordt de beginsituatie vastgesteld voor alle doelstellingen, zo mogelijk op basis van bestaande gegevens.
- Eind 2015 wordt een landelijk (steekproefsgewijs) onderzoek gedaan naar de mate waarin scholen en besturen aan de slag zijn met het sectorakkoord.
- In 2017 vindt een tussenmeting plaats en in 2020 een eindmeting. In deze metingen wordt op sectorniveau geïnventariseerd wat de voortgang is op de doelen van het sectorakkoord op basis van de inspanningen van scholen en besturen.
- Op basis van de tussenmeting wordt tevens bezien of bijsturing nodig is. Op basis van de geboekte voortgang zal bepaald worden of er aanleiding is tot aanpassing van de afspraken en de aanpak en daaraan gekoppeld de inzet van de middelen. Bij voldoende realisatie van de doelen wordt bepaald welk deel van de prestatiebox-middelen aan de reguliere lumpsum wordt toegevoegd.
- OCW informeert de Tweede Kamer in 2017 en 2020 over de voortgang van de uitvoering van dit akkoord.

Uitgangspunt bij de verschillende elementen van de monitoring is minimale administratieve lasten voor scholen en besturen. Daarbij wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande metingen (meervoudig gebruik van gegevens).

Dit akkoord bevat tevens afspraken over de aanpak en acties die nodig zijn om de besturen, de schoolleiders en de teams op scholen in staat te stellen de doelstellingen te realiseren. OCW en de PO-Raad bespreken jaarlijks of de afgesproken acties volgens planning zijn uitgevoerd.